

Äratrükk „Eesti Loomaarstlikust Ringvaatest“

Vihk nr. 7. 1931.

Riikliku Seerumi-instituudi arenemisloost tema esimesel aastakümnel.

Herman Peterson ja Herbert Normann.

Käesoleval aastal ületas Riiklik Seerumi-instituut oma esimese aastakümne läve ja astus lootusrikkalt järgmisesse.

Läinud aastakümme oli Riiklikul Seerumi-instituudil raskeks katsumisajaks. Võidelda tuli kitsastes oludes oma olemasolu eest ja näidata tegelikult, et R. Seerumi-instituut on tarviline ja tulutoov asutis. See ülesanne on õnnestunud.

Sihi saavutamiseks on R. Seerumi-instituut erilist abi ja toetust leidnud alati ja erandita Loomatervishoiu Osakonnalt ja tema endiselt juhilt Dr. A. Arras'elt ja praeguselt juhilt Dr. K. Lind'ilt.

On täiesti selge, et ilma selle väärtusliku abita poleks edenenud R. Seerumi-instituudi arenemine nii kiirelt.

Lubatagu siin väljendada kõige soojemat tänu neile kahele ametivennale R. Seerumi-instituudi nimel.

Läinud aastakümne kolm viimast aastat on tõestanud vastuvaidlematult R. Seerumi-instituudi kasulikkust nii veterinäär- kui ka humaan-meditiinile ja loomapidajaile. On vastuvaidlematu tõde, et need hüved, millised R. S.-instituut säästab loomapidajaile, ületavad kaugelt instituudi ülalpidamiskulud.

R. Seerumi-instituut ei ole veel praegusel momendil oma arengu lõpul. Hulk samme on veel teha lõpule jõudmiseks.

Üheks viimastest sammudest tuleb lugeda keemilisele osakonnale aluse panemist 1.XI.31. a. Loomatervishoiu Osakonna direktori K. Lind'i häätahtlikul toetusel. Selle osakonna ülesandeks on abi pakkuda loomaarstkonnale keemiliste uurimiste alal ja organiseerida ja läbi viia senini kaoses püsinud veterinäär-meditiiniliste arstimate standartiseerimist ja kontrolli.

Kui Tartu Ülikooli Loomaarstiteaduskond on Eestis loomaarstkonnale teaduslikuks keskkohaks, siis R. Seerumi-instituut tohiks olla oma väljaarendatud osakondadega praktiliste ülesannetega tsentrumiks, koondades oma ümber kõiki tegelevaid loomaarste.

Senised teadumused lubavad oletada seda ja ma tahan loota ja uskuda, et R. Seerumi-instituut selle ülesandega rahuldavalt saab toime.

Esimesel aastakümnel on Eesti loomaarstkond väljendanud elavat huvi R. Seerumi-instituudi ja tema toodete vastu. Ma loodan ja usun, et teisel aastakümnel see huvi tõuseb märksa ja et R. S.-instituut ikka rohkem ja rohkem suudab rahuldada ja vastu tulla tegeliku loomaarstkonna huvidele ja nõudeile.

H. Peterson.

R. Seerumi-instituudi juhataja.

Riikliku Seerumi-instituudi arenemisloost tema esimesel aastakümnel.

Herman Peterson ja Herbert Normann.

Eesti iseseisvuse algpäevil ja vabadussõja ajal möllasid Eesti piirides mäletavasti laialt igasugused taudid loomade seas, nagu veiste- ja sigadekatk, suu- ja sõratõbi, nõlg, põrnataud, kärnatõbi ja rida teisi. Rohkesti maad võtnud oli ka veiste tuberkuloos.

Võitluses taudide vastu tuli peagi ilmsiks, et Eestis puudusid igasugused vahendid taudidele piiripanemiseks, kuna välismaa vajalikkude preparaatide ja võitlusvahendite sissevedu oli seotud suurte raskustega, hilinemistega ja kuludega ja vahel osutusid täiesti kättesaamatuks.

Neil segaseil aegadel selgus peagi, kui tähtis oleks omada Eestis asutist, mis suudaks varustada loomaarstkonda võitluses taudide vastu vajalikkude seerumite ja bakteriliste preparaadega.

Väljapääsuteed otsides, astusidki üleriikliselt Eesti ametlikud loomaarstid kokku 11., 12. ja 13. mail 1919. a. põllutööministeeriumi veterinaar-osakonna ruumes esimeseks nõupidamiseks, loomaarstide organiseerimise ja loomatervishoiu korraldamise arutamiseks ja veterinaar-osakonna juhataja A. Arras'e poolt esitatud sellekohaste eelnõude kohta seisukoha võtmiseks. Muuseas nägid esitatud eelnõu §§ 9. ja 16. ka ette võitluseks loomataudidega serodiagnostilise laboratooriumi asutamise.

Koosolekul 12. mail rõhutati, et Eestis on liikumas rohkesti loomataude, eriti sigade haigusi, mille vastu „ainult kaitselimate tarvitamisega saab võidelda“. Sellepärast tuleb kõik teha, et „kaitselimate“ valmistamist kodumaal organiseerida. Lõplik sellekohaste määruste väljatöötamine ja küsimuse otsustamine, mil teel neid „kaitselimasid“ rahvale teha kättesaadavaks, jäeti loomatervishoiu nõukogu hoolde, kuna serodiagnostilise laboratooriumi avamise eeltööde teostamine tehti ülesandeks loomatervishoiu veterinaar-osakonna juhatasele.

Kuidas vaatas serodiagnostilise laboratooriumi asutamise vajadusele põllutööministeerium, näitab kiri haridusministrile 27. juunist 1919. sub nr. 10006. Selles kirjas rõhutas põllutööminister Th. Pool loomatervishoiu peavalitsuse ülesannet edukaks loomakasvatuse arendamiseks Eestis soodsate tingimuste loomisega, olles ühtlasi huvitatud, et Tartu loomaarstiline ülikool pea oma tegevust algaks, et loomatervishoiu peavalitsusele kui ka nõukogule pakkuda oma teaduslikku

TARTU ÜLIKOOLI
RAAMATUKOGU

ja praktilist abi loomatervishoiu olude korraldamisel. Sellepärast pidas siis ka põllutööminister Tartus loomaarstilise ülikooli või vastava teaduskonna avamise Tartu Ülikooli juures tingimata tarvilikuks, kusjuures palus silmas pida, et rea teiste asutiste seas esimeses järjekorras tegevusesse astuks bakterioloogia jaam ühes seerumite valmistamise ja loomataudide diagnoosimise osakondadega.

Suvel 1919. otsustati Tartu Ülikooli juures kutsuda ellu iseseisva kõrgema loomaarstliku õppeasutise asemel loomaarstiteaduskond ja loomatervishoiu peavalitsuse ülem A. Arras, nähes serodiagnostilise laboratooriumi kõige kohasemat asupaika loomaarstiteaduskonna bakterioloogia jaama juures, pööras selle juhataja prof. Karl Happich'i poole palvega laboratooriumi organiseerimist oma peale võtta. Kuna K. Happich'il puudus bakterioloogia jaamas assistent, pidas ta Soomes viibimisel läbirääkimisi Soome loomaarsti Emil Minni'ga Tartu asumise asjus. Nagu näha Minni kirjast K. Happich'ile 31. augustist 1919. sub. nr. 70 oli Minni nõus assistendi kohta vastu võtma, ainult soovis ta veel mingisugust kõrvaltööd, et mitte sattuda Eestis halvemasse tulunduslikku seisukorda kui Soomes. Seda soovi silmaspidades pani K. Happich Minni'le ette bakterioloogia jaama juhataja abi kohale. 22. sept. 1919. valitigi loomatervishoiu nõukogu otsusega Emil Minni bakterioloogia jaama juhataja abiks, tehes temale ühtlasi ülesandeks Eestis töötavalt loomaarstelt saadetava patoloogilise uurimismaterjali läbivaatamise ja diagnoosimise. Peale selle pidi Minni, nagu näha K. Happich'i kirjast temale 16. sept. 1919. sub. nr. 9, sooritama seroloogilisi ja bakterioloogilisi uurimusi, kusjuures soovitavaks peeti ka et Minni oma peale võtaks tuberkuliini valmistamise ja WaR tegemise. Kuid Minni Tartu ei tulnud, kuna haigestus Soomes ja sellest 1. okt. 1919. teatas Tartu.

Et serodiagnostilise laboratooriumi avamisega ei saanud enam viivitada, asuti uue tööjõu otsimisele. Jäädi peatuma loomaarst Gustav Heinrich'ile, kes töötas 1908. a. saadik Petrogradi eksperimentaalse meditsiini instituudi katkuvastase seerumi erilaboratooriumis Aleksandri III nimelises kindlustuses Kroonlinnas. Loomatervishoiu peavalitsuse algatusel pööras ülikooli rektor H. Koppel loomaarstiteaduskonna tookordse dekaani K. Happich'i poole palvega, et see isiklikus kirjas teeks Heinrich'ile ettepaneku Tartu asuda. Nagu näha Seerumi-instituudis säilinud kirja ärakirjast, pöördus siis ka K. Happich 15. märtsil 1920. G. Heinrich'i poole ettepanekuga vastu võtta seerumilaboratooriumi juhataja kohta.

Ametlikult pidi G. Heinrich olema bakterioloogia jaama juhataja abiks dotsendi õigustega ja palgaga, seerumi-laboratooriumi juhatama täiesti iseseisvalt. K. Happich'i isiklikule ettepanekule järgnes 22. märtsil 1920. sub. nr. 926 ka ametlik kutse loomatervishoiu peavalitsuselt. Kutsele saabus peagi G. Heinrich'i nõusolek K. Happich'i nimele 17.-dast aprillist sub. nr. 123 ja ülikooli valitsusele 23. aprillist nr. 920. Omal koosolekul 8. maist 1920. valis siis ka loomaarstiteaduskond G. Heinrich'i eribakterioloogia dotsendiks, mis 11. mail samal aastal Ülikooli nõukogu poolt kinnitati. Eestisse jõudis G. Heinrich vaid mitmesuguste takistuste tõttu 8. novembril 1920., millal kohe astus ametisse.

24. nov. 1920. sub. nr. 329 pööras K. Happich Tartu Ülikooli loomaarstiteaduskonna nõukogu poole kirjaga, milles näitas, et „seerumi valmistamise jaama“ kahte viisi võiks sisse seada. Üks võimalus oleks ehitada kõige uuematele nõuetele vastav seerumi-instituut tarvilikkude tallidega ja laboratooriumidega, moodsa aparatuuriga. Teine, kokkuhoiu mõttes, seerumite valmistamise alustamiseks — ära kasutada olemasolevaid ruume ja abinõusid, ja alles tarvidust mööda täiendada. Viimane moodus oleks kohe läbiviidav Tallid 4 seerumihobusele ja 4 väiksele loomale võiks leida Bakterioloogia jaama kahes karantiinitallis, mis täiesti vastavad tervishoiu nõuetele; niisama leiduks ruume ja puurisid väikestele katseloomadele (kodujänesed, meresead, hiired). Verevõtmiseks oleks kohane mõne loomaarstiteaduskonna kliiniku maneež, laboratoorium ise võiks asuda Bakterioloogia jaamas, kuna seerumite valamine võiks toimuda „pasteuri-kambris“. Viimane võimalus tundus kõige otstarbekohasemana ja loomaarstiteaduskonna koosolekul 30. nov. 1920. võeti K. Happich'i ja G. Heinrich'i esitatud kava, mille kohta eridokumenti vastavates arhiivides pole nähtavasti säilinud, vastu, millest 3. dets. sub. nr. 350 Ülikooli valitsusele teatati. Kirjas 10. dets. 1920. nr. 353 kiitis Ülikooli valitsus loomaarstiteaduskonna seisukoha heaks. Asutise sisseseadmiseks vajaliku summa ja aastased ülalpidamise kulud 300.000 marga suuruses arvati kohaseks ja otsustati neid paluda loomatervishoiu peavalitsuselt. Tegevuse täiendamiseks inimeste haiguste vastu tarvitataivate seerumite valmistamiseks otsustati nõutada tervishoiu peavalitsuselt samuti kuni 300.000 marka. Asutise tegevuse ülemjuhtimiseks ja saaduste kontrollimiseks valiti ülikooli poolt komisjon koosseisus: prof. A. Rammul, prof. K. Happich ja dots. K. Schlossmann. Komisjoni tuli veel täiendada ühe looma-tervishoiu ja ühe tervishoiu peavalitsuste poolt valitava liikmega.

27. jaan. 1921. sub. nr. 378 teatas Ülikooli valitsus loomaarstiteaduskonnale, et tervishoiu peavalitsus on nõus palutud summaga laboratooriumi toetama, kui peavalitsuse eelarve kinnitamist leiab. Ühtlasi otsustas Ülikooli ajutine nõukogu oma koosolekul 21. jaan. 1921. „seerumi valmistamise asutist“ avada.

Algasid Ülikooli valitsuse poolt kinnitatud kavade järele remondid kasutada võetud loomaarstiteaduskonna ruumes ja teised eeltööd ning sisseseadete muretsemised seerumite valmistamiseks ja diagnost. osakonna elluviimiseks. Kuid remondid ja eeltööd avamiseks venisid pikale ja G. Heinrich'ile kui asutise juhatajale ja ainukesele tööjõule käis üle jõu oma kohustustega valmis saada, millepärast looma-tervishoiu peavalitsuse juhataja A. Arras pööras kirjaga 3. aprillil 1921. K. Happich'i poole palvega võtta asutise üldine organiseerimine ja juhtimine oma kätte ja ülejäänud tööd G. Heinrich'i ja enese vahel ära jaotada. Jaotuse lõpptulemus oli see, et senini ühise-
selt kavatsatud serodiagnostiline laboratoorium jagunes kaheks iseseis-
vaks asutiseks, kusjuures seerumi-laboratoorium jäi G. Heinrich'i
hoolde, kuna diagnostilist osakonda hakkas juhtima K. Happich
bakterioloogia jaama juures, nime all „Loomatervishoiu-laboratoorium“.
Selle jaotuse kinnitas ka Ülikooli ajutine nõukogu 23. sept. 1921. a.

Siinkohal oleks huvitav tähendada, et kuni loomatervishoiu-labo-
ratooriumi avamiseni sageli võimalus puudus hobuste tatitõbe diag-
noosida, kuna selle haiguse kindlakstegemine harilikkude abinõudega
teinekord võimata. Diagnoosiks tarvilikku WaR ja teisi serodiagnosti-
tilisi reaktsioone tegi 1920. a. loomatervishoiu peavalitsuse ülesandel
dr. K. Sibul¹⁾ Tallinnas omas laboratooriumis. Vastava aruande
järele sooritati dr. Sibul'a laboratooriumis 1920. a. 480 vereuurimist.
Pealeselle tehti ka veel mõned uurimused Tartu Ülikooli loomaarsti-
teaduskonna bakterioloogia jaamas.

Asutise tegevuse edaspidise käigu üle annavad ülevaadet Looma-
tervishoiu peavalitsuse ametlikud aruanded. Aruandes²⁾ 1921. a.
kohta on muuseas tähendatud, et 1921. a. kutsus „loomatervishoiu
peavalitsus ühes tervishoiu peavalitsusega Tartu Ülikooli juures looma-
arstiteaduskonna dotsendi G. Heinrich'i juhatusel „kaitse-pookimis-
materjalide valmistamise asutise“ ellu. Nimetatud asutise tegevus
kulus aruande aastal organiseerimis-töödele ära ja ei suutnud selle-
därast veel reaalseid tagajärgi anda.“

¹⁾ Loomatervishoiu peavalitsuse aruanne 1920. a. kohta, Põllutöoministeeriumi
väljaanne Nr. 8 Tallinna 1921., lhk. 14.

²⁾ Loomatervishoiu peavalitsuse aruanne 1921. a. kohta, Põllutöoministeeriumi
väljaanne Nr. 10, Tallinna 1921., lhk. 6.

Aruandes¹⁾ 1922. a. kohta leidub uuesti märgend, et „kahjuks ei ole see asutis seni suutnud soovitavaid tagajärgi anda... Sellepärast tuleb selle asutise ümberkorraldamisele asuda, kas loomateravishoiu-laboratooriumiga ühendada ehk koguni likvideerida.“ Vahepealsed ümberkorraldused ja G. Heinrich'ile abilise määramine stud. med. vet. Herman Peterson'i näol 1922. a. soodustasid asutise tööd sedavõrd, et 1923. a. aruanne²⁾ juba näitab, et sel aastal jasti välja sigade punataudiseerumi, mille abil võis loota sigade punataudi vastu võitlemisel Eestis suurt pööret paremusele. Pealeselle valmistati veel malleiini ja abortus Bang vaktsiine.

1924. a.³⁾ õnnestus esmakordselt valmistada tuberkuliini. Teiste preparaate tarvitamine loomaarstide poolt tõusis märksa. Samal aastal komandeeriti Ülikooli valitsuse poolt välismaale G. Heinrich, et tutvuneda uuemate seerumite ja vaktsiinide valmistamise meetoditega. Seerumi laboratooriumi teenistusesse määrati loomaarst Otilie Therese Markus.

Märtsikuul 1925. a. valiti seerumi-laboratooriumi juhatajaks, vahepeal ülikooli lõpetanud H. Peterson, kuna asutise teaduslik külg G. Heinrich'i hooleks jäeti. Töö oli järgmiselt jaotatud: humaanmeditsiiniliste preparaate ja antrax'i seerumi valmistamine kuulus G. Heinrich'i kohustustesse, kuna veterinaär-preparaatide valmistamine lasus H. Peterson'i ja O. Markus'e õlgadel.

Seerumi-laboratooriumi töö 1925. a., võrreldes eelmisega oli tunduvalt produktiivsem.⁴⁾ Ka saaduste tarvitamine loomaarstide poolt suurenes. Valmistatud preparaate ülejäägile turu leidmiseks välismaal, eriti Lätis ja Leedus, komandeeris loomateravishoiu peavalitsus neisse riigesse H. Peterson'i. Selgus, et mõlemad maad peavad ülal oma laboratooriumi ja rahuldavad oma maa tarvidust. Seega kadusid väljavaated ülejääkide väljaveoks ja laboratooriumil tuli töötada ainult Eesti tarviduse rahuldamise sihis.

Üldiselt suurenes tunduvalt abortus infectiosus'e vastu võitlemiseks tarvitavate vaktsiinide nõudmine. Edusamme tehti ka tuberkuliini valmistamises. Oftalmo-tuberkuliini mõju kestuse esimesed katsed ei õnnestunud. Kuid edaspidisel töötamisel leiti meetod, mis juba näitas häid tulemusi.

1) Loomateravishoiu peavalitsuse 1922. a. aruanne, Põllutööministeeriumi väljaanne nr. 13, Tallinna 1923., lhk. 9.

2) Loomateravishoiu peavalitsuse 1923. a. aruanne, Põllutööministeeriumi väljaanne nr. 16, Tallinna 1924., lhk. 12.

3) Loomapidamine Eestis 1924. Eesti Põllumajandus, III, (1925.).

4) Eesti Põllumajandus 1925. Statistiline aastaraamat IV, 81, 82, (1926.).

Malleiini tarvitamine oli õige väike, taudi puudumise tõttu. Suurem saadeti teda läks Lätimaale.

Üldiselt oli 1925. a. saaduste tarvitamine märksa suurem. Siiski oleks see võinud veel suurem olla, nagu vastavaist aruandeist loomatervishoiu ja tervishoiu peavalitsusele näha, kuna laboratoorium suutis valmistada preparaate kaugelt rohkem kui tarvitati.

1926. a. laboratooriumi toodang ja selle tarvitamine näitas uut tõusu. Uutest preparaatidest valmistati nõlevaktsiini, tetanus-antitoksiini ja avitebetsiini. Nõudmine avitebetsiini järele oli õige väike, mis seletatav asjaoluga, et Eestis puudusid suuremad linnukasvandused. Nõlevaktsiin selle vastu leidis suurt tarvitamist. Sama elav oli ka nõudmine infektsioosse nurisünnituse vaktsiini ja elava kultuuri järele. Tetanus-antitoksiini tarvitamise vähesus olenes vististi asjaolust, et laboratoorium selle maksu alla pani.

Samal aastal tahtis laboratoorium vastu tulla ka jaoskonna loomaarstele, võimaldades materjali saatmisel autovaktsiinide valmistamist, aga ei leidunud ühtegi, kes selleks oleks avaldanud soovi.

1926. a. maikuul komandeeriti loomaarst O. T. Markus Austria sealsesse Mödlingi seerumi-asutisse uuemate vaktsiinide valmistamise meetoditega ja vaktsinoterapiaga tutvunema. O. T. Markus viibis Mödlingis 3 kuud.

Juba seerumi-laboratooriumi algpäevist saadik andis ennast tunda ruumide kitsus ja puudulikkus. Kasutada oli vaid üks tuba, kus valmistati kõik preparaadid. Seda küsimust puudutas esmakordselt ka G. Heinrich omas aruandes 1924. a. tegevuse kohta loomatervish. peavalitsusele, tähendades, et läbi tööruumi tuleb kanda väikestele katseloomadele heinu, mis ühes heinatolmuga mikroobe levitab ja kultuuride, söötmete ja seerumite puhtalt ja steriilselt hoidmist tunduvalt raskendab.

1925. a. aruandes loomatervishoiu peavalitsusele, kaebas ka laboratooriumi uus juhataja H. Peterson, et ruumid äärmiselt kitsad. Nii tuleb ühes ja samas toas pakkida, pesta, külvata kultuure, valada seerume jne. Suure kõrvaldamata tolmu tõttu on töötamine äärmiselt raskendatud. Ka tervishoiuliselt mõjub laboratooriumi atmosfäär töötajaisse halvasti (gaasi põlemise-produktid, halb ventillatsioon, niiskus). Puuduvad ka laoruumid materjalile, seerumeile, milliseid seni hoiti vabades zoohügieeni-laboratooriumi ruumes. Töötajail puuduvad eraldi töökohad; sageli peab üks ootama, kuni teine töö lõpetab ja töökoht vabaneb. Ka hädatarvilikke aparate ei saa muretseda, kuna puuduvad ülesseadmise ruumid. 1926. a. jooksul tegi

loomatervishoiu peavalitsus korduvalt katseid seerumi-laboratooriumile kohaseid ruume hankida, küll üürikorteri leidmisega, küll ostu teel maja omandamisega. Samal aastal avanes võimalus omandada Tartu raudteejaama läheduses insener Jaan Sõrra'lt neljakordset kivi-maja, mis plaanilt ja ruumide poolest oli võrdlemisi kohane. Kuid loomatervishoiu peavalitsusel puudus otsekoheseks väljamaksuks nõutav summa ja sellepärast ei jõutud maja ostu asjus kokkuleppele. Umbes samal ajal kerkis päevakorraile Tartu lähedal asuva Tähtvere mõisa riigistamine, mille ehitistest tookordne põllutööminister O. Kõster lubas seerumi-laboratooriumile omale kohased valida. Kuna mõisa kuulus Itaalia kodanikule, jäädi ootama mõisa riigistamist, seni aga tuli laboratooriumil edasi töötada vanus ruumes.

1927./28. a.¹⁾ jätkus seni valmistatavate preparaatide toodang. Üldiselt vähenes hobuste nõlevaktsiini nõudmine, mis seletatav taudi raugemisega. Nimetamisväärt oli sigade punataudi seerumi elav nõudmine. Põrnataudi seerum ja vaktsiin kui ka malleiin leidsid turgu Lätimaal.

Aruanne loomatervishoiu osakonnale 1928/29. a. kohta näitab sigade punataudi seerumi tarvitamise vähenemist. See oli vististi tingitud külmast suvest, mis ei soodustanud taudi levimist. Nõletaudi puudumisel vähenes ka vaktsiini nõudmine. Abortus Bang'i elavate ja suretatud kultuuride tarvitamine näitas samuti vähenemist, arvata-vasti põhjusel, et vaktsiinimine otse silmnähtavaid tulemusi ei annud ja sellele haigusele pühendatud tähelepanu vähenes. Üldiselt tõusis tetanus-antitoksiini ja antiviiiruste nõudmine. Silmatuberkuliinist tuli aasta lõpul puudus, kuna uue valmistamisele asumine nõudis aega.

Loomaarstid ise olid väga tagasihoidlikud preparaatide tarvitamises, olgugi et neid anti kõik tasuta.

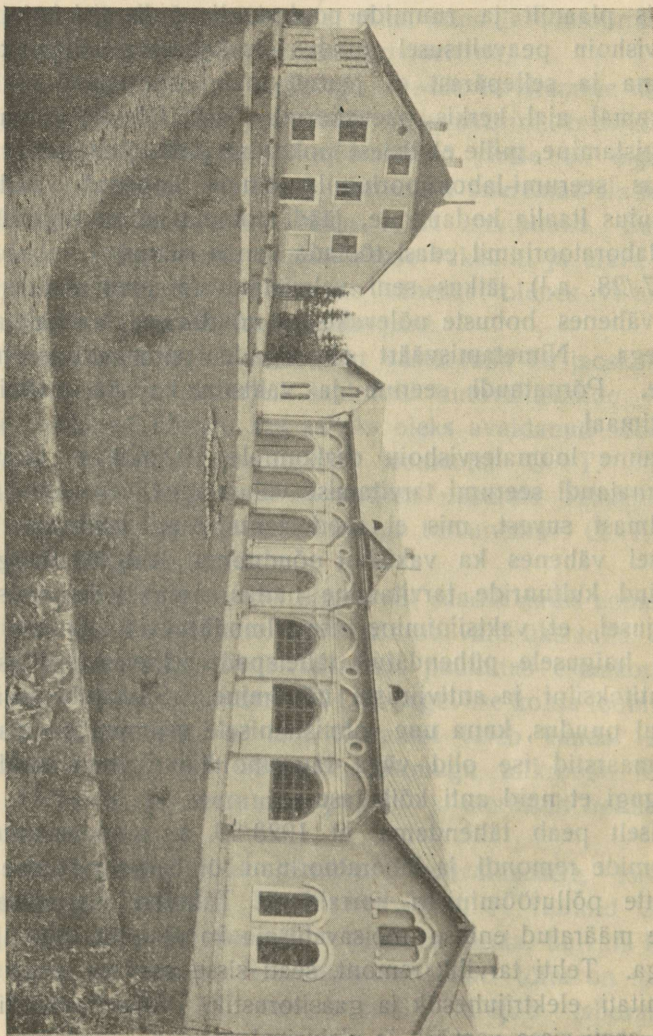
Üldiselt peab tähendama, et 1928/29. a. möödus uute lahedamate ruumide remondi ja laboratooriumi ümberpaigutamise tähe all. Saadi kätte põllutööministri korraldusel Tähtvere riigimõisas laboratooriumile määratud endise mõisavalitseja kahekordne elumaja 16 toa ja tallidega. Tehti tarvilik remont, seati sisse veevärk sooja ja külma veega, ehitati elektrijuhestik ja gaasitorustik. Väliselt värviti hooned. Tallidesse seati sisse veevärk ja elektrivalgustus.

Peale remondi lõpu asuti laboratooriumi sisseseadmisele ja jaanuari alul 1929. a. tehti algust asutise ümberpaigutamisega uutesse ruumesse. Ümberpaigutus viidi lõpule veebruari keskel, ning asuti tööle.

¹⁾ Eesti Põllumajandus 1927. Statistiline aastaraamat VI, 72, (1928.).

Seerumi-laboratooriumi uued ruumid osutusid küllaldaselt avaraiks. Endise kahe toa asemel oli nüüd laboratooriumil kasutada 13 tuba ja üks kül-m-ruum. Kuna hoone on ehitatud juba kaugel

Riitliha Seerumi-instituudi üldvaade.

minevikus, on alumise korra toad madalad, teise korra ruumid aga vastavad oma nägususega ja valgusega peaaegu meie aja nõuetele. Koridorisüsteem alumisel korral võimaldas üsna otstarbekohast tööjaotust laboratooriumis, kuna teisel korral, kus puudub korridor, see osutus palju raskemaks. Siiski võidi ruumidega üsna rahul olla.

Uute ruumide ülevõtmisel tekkisid mitmed takistused kohalikkude kaitseväevõimude poolt, kelle kasutada ruumid varemalt olid, ja Tähtvere riigimõisa valitseja ning Riigimõisade ülemvalitseja poolt. Kaitseväge võimude poolt toodi ette, et Tähtveres avatav laboratoorium on hädaohtlik kaitsevägele ja nende hobustele, kuna mõisa valitsus ja Riigimõisade ülemvalitseja soovisid osa ruume oma kasutada jätta, et sinna mõisa teenijaid elama paigutada. Samuti nõuti pooled laboratooriumi päralt olevaist tallest mõisa hobuste kasutada, alul jäädavalt, pärast ajutiselt, kusjuures lubati isegi mitme meetri kõrgused kiviseinad tallidest ja õuest läbi ehitada isoleerimise otstarbel.

Selliste nõudmistele vastu protestisid laboratooriumi juhataja ja kontrollkomisjon tagajärjetult. Alles haridusministri dr. A. Mõttus'e ja töö-hoolekande ministri A. Soenberg'i vahelesegamisel loobuti esitatud nõudmisist ja seerumi-laboratoorium võis lõpuks oma ruumide kasutamisele asuda.

Iseseisva majapidamise algusega nimetati laboratoorium, loomateravishoiu ja tervishoiu peavalitsuste vastaval kokkuleppel ja põllutööministri nõusolekul, ümber Riiklikuks Seerumi-instituudiks 1. jaan. 1930. a., missugune nimetus vastas ka rohkem töö iseloomule.

Sellest ajast katkes ka igasugune side Tartu Ülikooliga ja riiklik seerumi-kontrollkomisjon otsustas oma tegevuse lõpetada, kuna instituudi saaduste kontrollimine läks üle Riiklikule Arstirohtude Proovimise instituudile.

Juba oktoobrikuul 1929. a. laienes Seerumi-instituut, mis seni tegutses vaid seerumite ja bakteriliste preparaatide valmistamise alal, uue osakonna võrra. Nimelt toodi instituudi juure loomateravishoiu osakonna korraldusel üle, alul ühiselt kavatsatud, kuid 1921.—1929. iseseisvalt tegutsenud loomateravishoiu-laboratoorium diagnostilise osakonnana, kelle ülesandeks loomataudide ja nakkushaiguste diagnoosimine. Esimene diagnoos uues osakonnas sooritati 9. nov. 1929.

Minnes välja seisukohalt koondada Riikliku Seerumi-instituudi juure kõikide seerumite ja bakteriliste preparaatide valmistamist, asus instituut läbirääkimistesse Tartu linnavalitsusega viimase rõugelima valmistamise prioriteedi loobumise asjus. Läbirääkimised lõppesid lepinguga, mille põhjal Tartu linnavalitsus loobus 1. veebr. 1930. a. rõugelima valmistamisest Seerumi-instituudi kasuks. Ühtlasi omandas instituut linnavalitsuselt kõlbuliku rõugelima jaama inventari. Rõugelima valmistamine instituudi juures algas tegelikult veebruaris 1930. a. Ühes nende kahe asutise juurdetulekuga suurenes loomulikult personaal. Diagnostilist osakonda asus juhatama dr. med. vet. Elmar Redlich,

kuna rõugelima valmistamise võttis oma hoolde senine rõugelima-jaama abijuhataja ja tegelik valmistaja loomaarst Ernst Saarfels.

Oleks veel nimetada mõningaid muudatusi personaali koosseisus. Senine loomatervishoiu-laboratooriumi juhataja dots. Ferdinand Laja määrati teaduslikuks kaastööliseks Riikliku Seerumi-instituudi juurde kuni 1. apr. 1930. a.; teaduslikuks nõuandjaks humaan-meditiiniliste preparaatide valmistamise alal kutsuti Tartu Ülikooli Bakterioloogia instituudi juhataja prof. Karl Schlossmann 15 dets. 1929. a. alates, kuna senine Riikliku Seerumi-instituudi kaastööline dots. G. Heinrich asus täie jõuga Riikliku Seerumi-instituudi tööle ja nimetati teaduslikuks kaastööliseks 1. juunist 1929. a.

Ehkki tööleasumiseks vajalikud remondid uutes ruumides olid sooritatud, ei suudetud krediitide puudumisel viia lõpule kõiki sise-misi korraldustöid ja muretseda vajalikku aparatuuri. Vaatamata sellele, arenes töö normaalselt. Alul tegi takistusi gaasi puudumine, kuid sellest saadi üle atsetileengaasi tarvitusele võtmisega. Hiljem sõlmiti leping Tartu linnaga, mis kohustas Tartu linna pikendama oma gaasitorustikku kuni Riikliku Seerumi-instituudini. Torustiku pikendamise tööd lõppesid novembrikuu teisel poolel 1929. a.

1929/30. a., nagu näha aruandest loomatervishoiu osakonnale, suutis instituut suurendada oma saaduste arvu püoseptikum-seerumiga ja -vaktsiiniga, udarapõletiku antiviiirusega, BCG'ga, põrnataudi pretsipiteeriva seerumiga ja veel mõne vaktsiiniga.

Püoseptikum-seerumi ja -vaktsiini valmistamisele asus Riiklik Seerumi-instituut Tori hobusekasvanduse varssadel instituudi poolt kindlaks tehtud püoseptikum-infektsiooniga võitlemiseks. Seerumi tarvitamine andis häid tulemusi.

Üksikuist preparaadest nõuti võrreldes eelmise aastaga rohkem sigade punataudi seerumit. Diagnostilise osakonna tegevus arenes normaalselt, arvestamata mõnenädalist korraldusaega.

Instituudi sisemisist korraldusist viidi läbi tallide remont, õue ümbersillutamine ja aiaga ümbritsemine, rõugelima vasikate talli ja vasikatele rõugetepookimise ja rõugelima mahavõtmise ruumi ehitamine ja muud väiksemad tööd.

Uutes ruumides avanes nüüd võimalus vasikaid puhtamalt hoida ja lima puhtamalt saada. Instituudi valmistatud rõugelima oli samahästi kui vaba kõrvalbakteritest.

1930/31. a. jätkusid instituudi korraldustööd. Ehitati vastavate masinatega varustatud jahutustuba seerumite hoidmiseks ja kelder. See oli juba sammuks edasi, kuna kadus kartus, et temperatuuri kõi-

kumisist olenedes, seerumid ja rõugelima võivad minna rikkesse ning oma toimet kaotada. Samal ajal varustati ka tallid mustavee kanalisatsiooniga, mis võimaldas tunduvalt suuremat puhtust. Õlivärviga kaeti ka rõugelima vasikate tall ja süstimisruum.

Loodi juurde ühe tehnilise assistendi koht. Kogu personaal ühes juhatajaga koosnes nüüd 12 isikust.

1930/31. a. möödus nii valmistatud preparaate arvu kui ka hulga suurenemise tähe all. Eriti mitmekesisid veterinaär-meditiinilised preparaadid.

Sigade punataudiseerumi nõudmine tõusis järsku üle 100%, mille tõttu nõudmisi suudeti rahuldada vaid suurte pingutustega. Seerum andis häid tulemusi, mille tõttu suremuse protsent vähenes 7,3% peale. Tõusu näitas ka abortus Bang'i vaktsiinide ja pyosepticum viscosum'i seerumi nõudmine. Viimase tarvitajaks oli seni Tori riiklik hobusekasvandus, kuna aruande-aastal nõuti seda seerumit juba mitmelt poolt. Püoseptikum'i seerumi tarvitamine andis eriti häid tulemusi, vähendades Toris varssade suremust 50% pealt 0% peale. Samu tulemusi andis seerum ka mujal. Lootusrikkaid tulemusi avaldas samuti udarapõletikuvastane antiviiirus. BCG tarvitati 163 vasika juures eelmise aasta 30 vastu, peamiselt riigimõisades.

Uue artiklina lasti 1930. a. välja rottide ja hiirte hävitamiseks „Musratiin“.

Üleselle valmistati rida tallispetsiifilisi vaktsiine eri nõudmisile, kuid vähesel määral.

Diagnostiline osakond sooritas 1930. a. 1199 uurimist. Osa materjali läks endiselt loomaarstiteaduskonna bakterioloogia jaama. Huvitav oli aga saadetud materjali mitmekesisemaks muutumine. Tulid juurde fasaanid, metskitsed ja teised metsloomad.

1. aprillist 1931. määrati instituudi teenistusse arst August Okas.

Ülevaate instituudis kogu tema tegevuse vältel valmistatud seerumite ja bakteriliste preparaatide kohta annab lisandatud tabel.

Peale puhtpraktiliste ülesannete on instituudis tehtud ka teaduslikku tööd, mida tõendavad mitmed eriajakirjanduses ilmunud kirjutised.

Riiklikus Seerumi-instituudis on töötanud tema tegevuse vältel: Karl Happich 1919—1923; Gustav Heinrich 1920 — tänini; Herman Peterson 1922 — tänini; Ottilie Therese Markus 1924 — tänini; Elmar Redlich 1929 — tänini; Karl Schlossmann 1929 — tänini; Ernst Saarfels 1930 — tänini ja August Okas 1931 — tänini. Riikliku seerumite kontroll-komisjoni liikmetena olid tegevad: Aleksander Rammul 1920—1929; Karl

Riiklikust Seerumi-instituudist 1922—

	1922. a.		1923. a.		1924. a.		1925. a.	
	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.
Sigade punataudi seerum . . .	1,270	40.50	26,635	863.46	53,605	2930.—	36,010	1080.30
" " kultuur . . .	—	—	0,015	—30	0,040	—72	0,045	—76
Malleiin . . .	—	—	0,055	10.—	0,646	129.20	1,037	143.10
Abortus Bang vaktsiin . . .	—	—	0.205	4.25	0,400	8.—	5,200	104.—
Antraksiseerum . . .	—	—	1,865	373.—	6,130	613.—	5,805	522.45
Nõlevaktsiin . . .	—	—	0,540	23.30	—	—	—	—
Põrnataudi-vaktsiin . . .	—	—	—	—	0,178	16.02	0,325	7.05
Silma-tuberkuliin . . .	—	—	—	—	0,255	160.65	1,100	385.—
Hobuse normaalseerum . . .	—	—	—	—	0,490	17.64	5,152	155.81
Abortus Bang elav kultuur . . .	—	—	—	—	—	—	0,065	1.43
Tetanus-antitoksiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Avitebecin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Tuberkuliin Koch . . .	—	—	—	—	—	—	0,285	141.50
Antiviirused . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Püöseptikum-seerum . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
" " vaktsiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Streptokokkide-vaktsiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
" " seerum . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Põrnataudi prätsipit. seer. . .	—	—	—	—	—	—	—	—
BCG . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Antiraabiline vaktsiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Veise normaalseerum . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Coli-vaktsiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Stafülokokkide-vaktsiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Papilloomide ekstrakt . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Ovarium-ekstrakt . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
Musratiin . . .	—	—	—	—	—	—	—	—
	1,270	40.50	29,315	1274.31	61,744	3875.23	55,024	2541.40
Arstilised preparaadid	7,5 gr.	18.75	—	—	2,033	232.60	21,488	2514.—
	1,278	59.25	29,315	1274.31	63,777	4107.83	76,512	5055.40

Happich 1920—1923; Karl Schlossmann 1920—1929;
Michail Hobmaier 1923—1924 ja Johann Ainson 1924—1929.

Lõpuks tuleks veel tähendada, et Riiklik Seerumi-instituut oma tegevuse esimese aastakümne teisest poolest alates on suutnud varustada Eesti loomaarstkonda pea kõikide seerumite ja bakteriliste preparaadega, mis meie oludes on osutunud vajalikkudeks ja suudab veelgi oma tegevust laiendada, et kodumaa nõudeid täiesti rahuldada. Kaudselt on Riiklik Seerumi-instituut rohkesti toonud kasu ka Eesti põllumajandusele, eriti loomapidamisele, aidates ära tunda, ära hoida

välja antud preparaadid.
1930 a.

1926. a.		1927. a.		1928. a.		1929. a.		1930. a.		Üldse müü- dud saadusi	
Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.	Ltr.	Kr.
51,930	1027.80	92,230	1844.60	76,355	1527.10	114,960	2566.32	319,630	7075.86	772,085	18955.94
0,025	—,46	0,328	7.25	0,155	3.88	0,096	2.03	0,375	5.35	1,079	20.75
0,441	88.20	0,639	127.80	0,431	86.20	0,116	23.20	0,324	64.80	3,689	672.50
17,905	358.10	25,760	579.60	15,540	349.65	25,600	563.20	53,150	1169.30	143,760	3136.10
5,360	402.—	10,450	522.50	6,475	323.75	5,260	508.06	3,900	445.24	45,245	3710.—
59,270	2084.45	8,720	218.—	1,550	38.75	1,980	75.—	2,280	97.60	74,340	2537.10
0,260	585.—	0,342	12.80	0,110	4.40	0,225	6.30	0,033	1.40	1,473	632.97
3,083	1079.05	3,080	1232.—	3,755	1502.—	4,840	2019.48	3,725	1519.90	19,838	7970.08
27,115	542.30	12,340	246.80	2,350	84.60	8,523	234.—	7,950	222.60	63,920	1503.75
2,900	58.—	8,440	189.90	6,050	136.—	4,870	109.70	1,730	38.50	24,055	533.53
6,375	478.12	1,160	96.60	16,800	931.96	29,900	2017.44	19,975	1347.24	74,210	4871.36
0,025	8.75	0,020	7.60	0,075	28.50	0,050	38.—	0,595	232.60	0,765	315.45
1,816	914.80	0,550	192.50	0,160	56.—	0,600	210.—	0,255	29.80	3,711	1544.60
—	—	—	—	19,100	238.36	19,920	374.59	33,190	542.04	72,210	1154.99
—	—	—	—	—	—	2,000	80.—	14,730	590.—	16,730	670.—
—	—	—	—	—	—	1,420	36.60	1,650	64.20	3,070	100.80
—	—	—	—	—	—	0,200	10.—	0,050	10.—	0,250	20.—
—	—	—	—	—	—	1,140	57.65	0,860	40.72	2,000	98.37
—	—	—	—	—	—	0,021	10.50	0,020	2.50	0,041	13.—
—	—	—	—	—	—	0,300	150.—	1,630	652.—	1,930	802.—
—	—	—	—	—	—	150 l.	130.—	93 gr.	384.—	—	514.—
—	—	—	—	—	—	0,200	7.—	1,500	30.—	1,700	37.—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,058	2.61	0,058	2.61
—	—	—	—	—	—	—	—	0,190	7.60	0,190	7.60
—	—	—	—	—	—	—	—	0,600	36.—	0,600	36.—
—	—	—	—	—	—	—	—	0,700	21.—	0,700	21.—
—	—	—	—	—	—	—	—	61,100	476.22	61,100	476.22
175,965	7627.03	164,059	5277.95	148,906	5311.15	222,221	9229.07	530,200	15181.08	1,388,749	50393.72
38,706	5823.36	91,987	6993.41	79,012	4523.37	62,300	5932.63	75,069	13190.02	369,353	19561.13
214,671	13450.39	256,046	12271.36	227,918	9834.52	284,521	15161.70	605,269	28371.10	1,758,102	69954.85

ja kõrvaldada taude ja teisi haigusi, ning sel teel säilitada looma-
pidajatele tunduvald varandusi.

Deutsches Referat.

H. Peterson und H. Normann: Über den Werdegang des
Staatlichen Serum-Instituts während des ersten Dezenniums seines
Bestehens.

Der estnische Freiheitskrieg und die darauffolgende Zeit zeugen deut-
lich, wie wichtig es wäre in Estland ein Institut zu besitzen, welches die im
Kampfe gegen Tierseuchen notwendigen Sera und Präparate liefern könnte.

Als 1919 an der Universität Tartu eine tierärztliche Fakultät ins Leben gerufen wurde, machte der Leiter der Veterinär-Hauptverwaltung Estlands A. Arras dem Direktor der tierärztlichen bakteriologischen Station Professor Karl Happich zur Aufgabe bei der Station ein serodiagnostisches Laboratorium zu organisieren. Zum Vizedirektor des Laboratoriums wurde berufen der finnische Veterinärarzt Emil Minni, der jedoch erkrankte und auf seinen Posten verzichtete. Zum neuen Leiter des Laboratoriums wurde nun 1920 berufen der Veterinärarzt Gustav Heinrich, welcher seit 1908 in Kronstadt im Pestserum-Laboratorium tätig gewesen war. Offiziell sollte er den Posten des Vizedirektors mit den Rechten eines Dozenten bekleiden, jedoch, ganz selbständig das Laboratorium leiten. Er trat seinen Posten an am 8. Nov. 1920. Die Eröffnung des serodiagnostischen Laboratoriums wurde entgeltlich beschlossen vom Konseil der Universität am 21. Januar 1921.

Im Herbst desselben Jahres teilte sich das serodiagnostische Laboratorium in ein selbständiges Serum-Laboratorium (Leiter: G. Heinrich) und in eine diagnostische Abteilung (Leiter: K. Happich) unter den Namen „Veterinär-hygienisches Laboratorium“. Die Teilung wurde vom Konseil der Universität am 23. Sept. 1921 bestätigt. Die verschiedenen notwendigen Vorarbeiten zogen sich in die Länge, so dass das erste brauchbare Schweinerotlaufserum erst 1924 hergestellt werden konnte. Im März 1925 wurde zum Leiter des Serum-Laboratoriums ernannt der Veterinärarzt H. Peterson, welcher schon seit 1922 am Laboratorium tätig gewesen war. Die rein wissenschaftlichen Arbeiten im Laboratorium wurden G. Heinrich überlassen. 1925 wurden fast alle erforderlichen veterinär-biologischen Präparate hergestellt. Alle erwiesen sich nach den veröffentlichten Arbeiten in der inländischen Literatur als vollständig brauchbar.

Im Jahre 1929 bezog das Serum-Laboratorium, welches bisher in sehr engen Räumen arbeiten musste, ein zweistöckiges Steingebäude auf dem Gute Techelfer bei Tartu und wurde noch erweitert durch eine tierärztliche diagnostische Abteilung.

Seit dem 1. Januar 1930 trägt das Serum-Laboratorium den Namen „Staatliches Serum-Institut“ und entspricht vollständig den Anforderungen der modernen Wissenschaft. Vom 1. Februar 1930 wird am Institut auch die Pockenlymphe hergestellt, welche früher von der Station für Herstellung der Pockenlymphe am Schlachthause zu Tartu bezogen wurde. Die Station am Schlachthaus wurde liquidiert. Zum Schluss liefert eine Tabelle noch eine kurze Übersicht über die im Institut 1921—1931 hergestellten Präparate.

Die Herstellung aller Präparate wurde seit der Gründung des Serum-Laboratoriums überwacht von einer entsprechenden Kontrollkommission. Seit der Umbenennung des Laboratoriums zum Institut unterliegen alle hergestellten Präparate einer Prüfung des Staatlichen Arzneiprüfungsinstituts.